

Nr 36

Utlåtande i anledning av motion om frivillig sjukpenningförsäkring för ålderspensionärer.

Andra lagutskottet har behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II: 248, av fru *Kristensson* och fröken *Wetterström*, i vilken hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning angående frivillig sjukpenningförsäkring för ålderspensionärer».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen

Sjukpenningförmånerna regleras i 3 kap. lagen om allmän försäkring.

Den försäkrades rätt till sjukpenning är beroende av att han är placerad i sjukpenningklass. Varje försäkrad, som är inskriven hos försäkringskassa och som har inkomst av förvärvsarbete (anställning eller annat förvärvsarbete) om minst 1 800 kronor om året, skall vara placerad i sjukpenningklass. Det avgörande för vilken sjukpenningklass en försäkrad skall tillhöra är inkomstens storlek.

Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa men vars inkomst av förvärvsarbete inte uppgår till 1 800 kronor, skall ändå vara placerad i sjukpenningklass, om hon är gift och stadigvarande sammanbor med sin make eller med barn under 16 år till henne eller hennes make eller med någon, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn (den s. k. hemmafruförsäkringen). Sjukpenningplacering enligt denna regel gäller dock icke för tid efter den månad, varunder kvinnan fyller 67 år. Kvinna som omfattas av hemmafruförsäkringen skall tillhöra sjukpenningklass nr 1.

För dag då försäkrad åtnjuter sjukhusvård skall sjukpenning med visst undantag minskas med 5 kronor, dock högst med hälften av sjukpenningens belopp.

Sjukpenningbeloppen för dag varierar från 6 kronor i klasserna nr 1 och 2 till 52 kronor i klass nr 21. Ett belopp om 6 kronor för dag utgör grundsjukpenning och belopp därutöver tilläggssjukpenning.

Samordningen mellan sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen

Förmånerna från sjukförsäkringen och pensioneringen är samordnade enligt regler i 4 kap. lagen om allmän försäkring. Rätten till ersättning från sjukförsäkringen är ej begränsad till visst antal dagar utom för dem som åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension från den allmänna försäkringen. En ålderspensionär har rätt till sjukpenning och ersättning för sjukhusvård för sammanlagt högst 180 dagar, räknat från ingången av den månad han fyller 67 år eller dessförinnan börjar åtnjuta ålderspension. Den som åtnjuter hel förtidspension kan ej ha rätt till sjukpenning, men däremot har han rätt till ersättning för sjukhusvård under en tid av sammanlagt högst 180 dagar. För den som har partiell förtidspension gäller vanliga regler, d. v. s. han är sjukvårdsförsäkrad för obegränsad tid och kan vara sjukpenningförsäkrad för den förvärvsinkomst han har.

Avgift för grundsjukpenning respektive avgift för tilläggsjukpenning utgår för varje kalendermånad, varunder försäkrad varit tillförsäkrad sådan sjukpenning. För ålderspensionärer gäller dessutom att den försäkrades avgift för viss månad skall nedsättas till hälften om vid ingången av månaden kvarstår mindre än 90 dagar av den till 180 dagar begränsade sjukhjälpstiden.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen

Vid sidan av den allmänna försäkringen finns för kvinnor, som tillhör hemmafruförsäkringen eller skulle ha tillhört denna, om inte deras inkomster utgjort hinder därför, samt för vissa studerande en frivillig sjukpenningförsäkring. Bestämmelserna härom återfinns i lagen om allmän försäkring och i kungörelsen om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa.

Beträffande personer som tillhör hemmafruförsäkringen kan frivillig försäkring ske för sjukpenningtillägg om lägst en krona och högst nio kronor för dag. Den sammanlagda sjukpenningen på grund av den allmänna och den frivilliga försäkringen får dock icke överstiga femton kronor om dagen. Beträffande studerandekategorin kan frivillig försäkring ske för sjukpenning eller, om vederbörande är berättigad till sjukpenning enligt den allmänna försäkringen, sjukpenningtillägg. Sjukpenning kan bestämmas till belopp om lägst sex kronor och högst femton kronor för dag. Sjukpenningtillägg bestämmas på samma sätt som för hemmafruar.

Frivillig försäkring för hemmafruar kan tecknas med 3, 18, 33 eller 93 dagars karenstid. Hemmafruar, som är placerade i sjukpenningklass 1 eller 2, äger dock välja även försäkring utan karenstid. För studerande gäller en karenstid av 18 dagar.

Frivillig försäkring får meddelas endast den som ej fyllt 55 år och som har god hälsa. Detta skall dock inte gälla när försäkrad, som blivit placerad i lägre sjukpenningklass enligt 3 kap. lagen om allmän försäkring, inom sex månader därefter ansöker om frivillig försäkring, motsvarande högst skillnaden mellan sjukpenningbeloppen i den tidigare och den nya sjukpenningklassen, under förutsättning dock att den försäkrades hälsotillstånd ej försämrats under tiden efter ändringen av hans sjukpenningklassplacering och att avgifter erlägges för samma tid. Försäkringskassa kan vidare med riksförsäkringsverkets medgivande träffa överenskommelse med sammanslutning eller undervisningsanstalt om frivillig försäkring för medlemmar av sammanslutningen eller elever vid anstalten (kollektivt inträde). Genom en dylik överenskommelse kan frivillig försäkring meddelas även sådana försäkrade, som på grund av förenämnda ålders- och häls villkor eljest inte har möjlighet att få frivillig försäkring.

Avgifterna för den frivilliga försäkringen erlägges direkt till vederbörande försäkringskassa. Till försäkringen utgår statsbidrag med 20 % av kassans utgifter för sjukpenning och sjukpenningtillägg.

Historik m. m.

Samordningen mellan sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen

Socialvårdskommittén föreslog i sitt sjukförsäkringsbetänkande (SOU 1944: 15) att personer, som ägde uppbära (efter behovsprövning utgående) tilläggspension eller invalidunderstöd enligt dåvarande lagstiftning, inte skulle vara sjukpenningförsäkrade. Förslaget föranleddes huvudsakligen av önskemålet att draga en tydlig gräns mellan folkpensioneringen och sjukförsäkringen. Uppnåendet av 67-årsåldern skulle däremot inte i och för sig medföra att vederbörande utestängdes från sjukpenningförsäkringen. Såväl sjukpenningbeloppen som sjukhjälpstiden föreslogs emellertid nedsätta. Sjukhjälp skulle sålunda inte utges för mer än sammanlagt högst 365 dagar för tid efter ingången av den månad, varunder den försäkrade fyllt 67 år. I den därefter inom socialdepartementet upprättade *sjukförsäkringspromemorian* uttalades, att tillräckligt bärande skäl sänkades att från sjukpenningförsäkringen undantaga personer, vilkas årsinkomst uppginge till det för tillhörighet till denna försäkring föreslagna minimibeloppet, 600 kr., enbart på grund av att de tillerkänts tilläggspension eller invalidunderstöd. I promemorian berördes inte frågan om den kortare sjukhjälpstiden.

I *propositionen nr 312 till 1946 års riksdag* framhöll *föredragande departementschefen* att frågan kommit i ett något annat läge genom den då i *propositionen nr 220* föreslagna nya folkpensioneringslagstiftningen. Att helt utestänga dem, som uppbar en inkomstprövad form av folkpension, från sjukpenningförsäkringen syntes inte bära ifrågakomma. Visst utrymme

för denna försäkring torde enligt departementschefens uppfattning finnas även för dem som inte åtnjöt annan folkpensionsförmån än den allmänna ålderspensionen. Den omständigheten, att någon får rätt till folkpension enligt den nya lagstiftningen därom, borde enligt departementschefens mening inte utesluta honom från tillhörigheten till sjukpenningförsäkringen. Det var emellertid då erforderligt med vissa särbestämmelser för folkpensionärerna för att vinna erforderlig samordning mellan ifrågavarande båda grenar av socialförsäkringen. Anpassningen borde — i enlighet med vad socialvårdskommittén föreslagit i sitt betänkande angående lag om folkpensionering (SOU 1945:46) — ske på så sätt, att sjukpenningen för de sjukpenningförsäkrade folkpensionärerna begränsades till 2 kr. om dagen och att sjukhjälpstiden begränsades till 90 dagar för varje sjuklighets-tillstånd.

1946 års riksdag beslöt på denna punkt i enlighet med vad som föreslagits i propositionen.

Socialförsäkringsutredningen föreslog i sitt betänkande angående sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring (SOU 1952:39) ingen annan ändring i sak i bestämmelsen att sjukhjälpstiden skulle vara högst 730 dagar för försäkrade i allmänhet och 90 dagar för folkpensionärer än att dessa liden skulle gälla även den nya försäkringsförmånen ersättning för sjukhusvård. Utredningen framhöll emellertid, att förslaget var av preliminär natur i fråga om folkpensionärernas sjukhjälpstid vid sjukhusvård.

I *propositionen nr 178 till 1953 års riksdag*, varigenom förslag till ändring i sjukförsäkringslagen framlades, anslöt sig *föredragande departementschefen* till utredningens förslag, såvitt nu är i fråga.

Andra lagutskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 35* bl. a., att pensionärernas arbetsförmåga i regel måste anses vara starkt tidsbegränsad. Därjämte borde beaktas, att för folkpensionärernas försörjning anordnats en annan socialförsäkringsgren, nämligen folkpensioneringen, och att den i propositionen föreslagna regeln angående sjukhjälpstiden kunde anses innebära ett steg mot en samordning mellan de båda socialförsäkringsgrenarna. Det var emellertid enligt utskottets mening angeläget att denna samordningsfråga vann ytterligare beaktande vid de utredningar rörande socialförsäkringen, som framdeles kom att äga rum. Utskottet erinrade även om att propositionen för folkpensionärernas del så till vida innebar en förbättring vid jämförelse med den år 1946 antagna lagen, att någon särskild regel om begränsning av storleken av dessa sjukkassemédlemmars sjukpenning icke föreslagits.

I syfte att eliminera verkningarna av höjda sjukhusavgifter beslutades år 1958 en förlängning av folkpensionärernas sjukhjälpstid i vad avsåg ersättning för sjukhusvård till 180 dagar i de fall den tidigare var 90 dagar.

I sitt år 1961 avgivna betänkande *Förtidspensionering och sjukpenning-*

försäkring m. m. (SOU 1961: 29) anförde 1958 års socialförsäkringskommitté bl. a.:

Frågan om behovet av sjukpenning efter fyllda 67 år har kommit i ett delvis annat läge genom de senaste årens reformer på pensioneringens område. Folkpensioneringens ålderspension har sålunda höjts väsentligt och ytterligare höjningar planeras under de närmaste åren. Dessutom kommer ålderspensioner från tilläggs pensioneringen att utgivas fr. o. m. ingången av år 1963. Pensioneringen kommer sålunda att på ett helt annat sätt än tidigare tillgodose försörjningsbehoven i förevarande fall. Med hänsyn till de omställningssvårigheter, som uppkommer vid av sjukdom förorsakat bortfall av förvärvsinkomst, anser kommittén det likväl motiverat, att förvärvsarbetande ålderspensionärer kan vara sjukpenningförsäkrade och erhålla sjukpenning för en begränsad tid. Den som åtnjuter hel förtidspension får enligt förslaget i det föregående inte vara sjukpenningförsäkrad. Avlöses förtidspension av ålderspension, bör vederbörande givetvis inte heller vara sjukpenningförsäkrad.

Den som fyllt 67 år äger enligt nu gällande bestämmelser för tid efter utgången av den månad då han uppnått nämnda ålder vid varje sjukdom åtnjuta sjukpenning för högst 90 dagar. Kommittén föreslår att sjukpenning i fortsättningen skall kunna utgå för högst 180 dagar för tid efter ingången av den månad, då vederbörande fyllt 67 år, oavsett om arbetsoförmågan förorsakas av en eller flera sjukdomar. Förslaget innebär en förlängning av nuvarande sjukhjälpstid för sjukpenning med vanligen 90 dagar, därvid dock bör erinras om att nuvarande sjukhjälpstid om högst 90 dagar avser varje sjukdom för sig. I de flesta fall blir den nu föreslagna regeln fördelaktigare för de försäkrade än de nuvarande bestämmelserna och den har även den fördelen att det inte blir nödvändigt att tillämpa några medicinska sammanläggningsregler — något som bereder särskilda svårigheter i fråga om åldringarna.

Nyss förordade regler bör enligt kommitténs mening i princip gälla inte blott för den som fyllt 67 år och på grund därav uppbär ålderspension utan också för den som valt att taga ut ålderspension före nämnda ålder. Den som skjutit upp ålderspensionsuttaget bör i förevarande avseende betraktas som om han uppbär ålderspension.

Kommitténs förslag ligger i huvudsak oförändrat till grund för lagen om allmän försäkring i denna del.

Frågor om folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen har vid flera tillfällen på senare år varit föremål för riksdagsbehandling i anledning av väckta *motioner*. Därvid har dock spørsmålet främst gällt rätten till ersättning för sjukhusvård (se andra lagutskottets utlåtanden 1963: 26, 1964: 35, 1965: 12, 1966: 26 och 1968: 16). Yrkanden om förlängning av den tid, under vilken sjukpenning får utgå till ålderspensionär, har emellertid förekommit (se 1964 och 1966 års utlåtanden). Vid dessa tillfällen har hänvisats till att översyn av sjukförsäkringen pågår inom 1961 års sjukförsäkringsutredning och till att frågorna om folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen ej bör prövas annat än mot bakgrund av den situa-

tion som kan uppkomma sedan den allmänna översynen av sjukförsäkringen skett.

1961 års sjukförsäkringsutredning har avgivit tre delbetänkanden (Tandvårdsförsäkring SOU 1965: 4, Läkemedelsförmånen SOU 1966: 28 och Förmåner och avgifter i slutet sjukvård m. m. SOU 1967: 63). De utredningsuppdrag, som enligt direktiven för utredningen återstår, avser i huvudsak den förebyggande hälsovården, andra av läkare ordinerade sjukvårdande åtgärder än läkarvård och sjukhusvård, medicinskt tekniska hjälpmedel, resekostnader vid läkarvård, sjukhusvård och annan sjukvård m. m., administrativa förenklingar vid utgivande av ersättning för läkarvård samt sjukförsäkringsförmåner vid viss anstaltsvård.

Utskottet

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring omfattar varje inskriven försäkrad, som har inkomst av förvärvsarbete, uppgående till minst 1 800 kronor om året, samt dessutom kvinnor under 67 års ålder, vars inkomster understiger nyssnämnda belopp men som stadigvarande sammanbor med make, barn under 16 år eller därmed jämställd person. Förmånerna från sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen är samordnade enligt regler i 4 kap. lagen om allmän försäkring. Detta innebär bl. a. att en ålderspensionär har rätt till sjukpenning och ersättning för sjukhusvård under sammanlagt högst 180 dagar.

Vid sidan av den allmänna försäkringen finns för vissa kvinnor, som saknar eller har endast ringa arbetsinkomst (hemmafruar m. fl.), samt för studerande en frivillig sjukpenningförsäkring. Frivillig försäkring kan i regel meddelas endast den som ej fyllt 55 år och som har god hälsa.

Motionärerna yrkar, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att frågan om en frivillig sjukpenningförsäkring för ålderspensionärer skall utredas.

Den rätt till tilläggssjukpenning, som finns för ålderspensionärer inom den obligatoriska sjukförsäkringen, ger under en icke obetydlig tid skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom. Att därutöver anordna en frivillig sjukpenningförsäkring för ålderspensionärer anser utskottet inte välbetänkt. Enligt utskottets mening skulle ett försäkringskollektiv, bestående till stor del av förvärvsarbetande personer över 67 års ålder, få en ur försäkrings-synpunkt oförmånlig sammansättning. Uppenbart är att kostnaderna för den frivilliga försäkringen, vilka till största delen måste bäras av de försäkrade själva, skulle nå en höjd, som skulle hindra en mera allmän anslutning till försäkringen. Behovet av den ifrågasatta försäkringen framstår heller inte som särdeles stort. Härvidlag kan framhållas främst att förmånerna inom folkpensioneringen successivt förbättrats. Den fortgående utbyggnad

den av den allmänna tilläggs pensioneringen minskar också alltmer behovet av ett särskilt sjukpenningsskydd på ålderdomen.

Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet motionärernas förslag om utredning av den aktuella frågan. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, II: 248, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 maj 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Carlqvist (s), herr Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s)*, Edström (fp) och Blomquist (h);

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Rimmerfors (fp)*, Bengtsson i Varberg (s), fröken Sandell (s), herrar Gomer (cp), Ringaby (h), fru Svensson (s)* och herr Göransson (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.